

Barnehagens arbeid med forebygging av seksuelle overgrep.

Hvilke erfaringer har foreldre med barnehagepersonalets arbeid med forebygging av seksuelle overgrep?

Gry Lien Hopstad
[kandidatnummer: 1036]

Bacheloroppgave
[BDBAC4900]

Brekstad, April 2019.

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

1.0 Forord

Min tid som barnehagelærerstudent går mot slutten og disse fire årene har vært lærerike på så mange måter. Jeg har økt min kompetanse faglig, men har også lært mye om meg selv. Det har vært hektiske år med mange arbeidshelger, og familien har ofte fått seilt sin egen sjø. Jeg gleder meg til å få helgene sammen med mine barn fremover. Jeg føler meg også veldig motivert til å tre inn i en ny stilling som pedagog, og til å få bruke min kompetanse på en ny måte.

Studietiden og arbeidet med denne oppgaven har gjort meg bevisst på hvor mitt engasjement er sterkest, nemlig i arbeidet med forebygging av vold og overgrep mot barn. Jeg har blitt inspirert av Margrete Wiede Aasland og min lærer fra første år på DMMH, Elisabeth Walsøe Lehn. De er begge store rollemodeller for meg og de har hjulpet meg til å forstå viktigheten av dette arbeidet på en bedre måte. Det er ingenting å vente på, vi må komme i gang. Dette vil jeg ta med meg videre ut i jobb, og denne bacheloroppgaven har vært en veldig lærerik start og motivasjon for å fortsette. En stor takk til dem begge for denne inspirasjonen.

Jeg vil også takke mine fantastiske medstudenter for utrolig mye moro og et godt samhold gjennom studietiden. En makalaus gjeng som jeg kommer til å savne. En epoke er over og det skal bli godt, men jeg gleder meg til fortsettelsen.

Innhold

1.0 Forord	2
2.0 Innledning.....	5
2.1 Valg av problemstilling.....	5
2.2 Oppgavens oppbygging.....	5
2.3 Bakgrunnsinformasjon	6
3.0 Teoretisk tilnærming og styringsdokumenter	6
3.1 Lovverk og politiske føringer.....	6
3.2 Forebygging	7
3.3 Foreldresamarbeid og tilknytning	9
3.4 Seksuelle overgrep	10
3.5 Barns seksualitet.....	10
4.0 Metode og etikk.....	11
4.1 Metode.....	11
4.2 Valg av informanter	11
4.3 Metodekritikk	12
4.4 Barnehagens perspektiv.....	13
4.5 Intervjuet	13
4.6 Min rolle som forsker.....	14
4.7 Analyse av forskningsmateriale	14
4.8 Etikk	15
5.0 Funn og drøfting.....	15
5.1 Foreldres bevissthet og kunnskap om barns seksualitet.....	15
5.2 Tilknytning og relasjoner	17
5.3 Barnehagens arbeid med forebygging av seksuelle overgrep	18
5.4 Efterspørsel fra foreldrene	18
5.5 Hvordan senke terskelen	21

5.6 Barnehagens oppgave i forhold til forebygging	21
5.7 Møte med pedagogiske ledere i barnehagen.	23
6.0 Avslutning	25
7.0 Litteraturliste/ kildehenvisning	27
8.0 Vedlegg	29
8.1 Forespørsel til dere foreldre om hjelp til bacheloroppgave.....	29
8.2 Intervjuguide	30

2.0 Innledning

2.1 Valg av problemstilling

«**Hvilke erfaringer har foreldre med barnehagepersonalets arbeid med forebygging av seksuelle overgrep**». Dette er min problemstilling i denne oppgaven, og jeg har valgt å se på den fra foreldrenes perspektiv. Det handler om min personlige interesse og mangel på informasjon angående dette. Jeg har ofte dialog med mine kolleger om forebygging og barns seksualitet, men mangler foreldrenes syn på saken. Når jeg starter som pedagogisk leder til høsten ønsker jeg å ha denne informasjonen, slik at jeg kan bruke den videre i mitt arbeid. Hensikten er å få bekreftet eller avkreftet mine antagelser når det gjelder barnehagens arbeide med forebygging av seksuelle overgrep.

2.2 Oppgavens oppbygging

For å besvare problemstillingen har jeg intervjuet foreldre fra flere forskjellige barnehager og drøftet mine funn opp mot relevant teori og politiske føringer. Jeg ønsker med oppgaven å øke fokuset på forebygging av seksuelle overgrep i barnehagen. Temaet seksualitet og forebygging av seksuelle overgrep er stadig nevnt i media og det snakkes om viktigheten av å starte så tidlig som mulig med å styrke barnets selvfølelse og selvhevdelse. De siste årene har dette arbeidet blitt satt på agendaen fra regjeringen og dette er positivt for utviklingen. Min opplevelse er likevel at vi har en lang vei å gå i barnehage og skole. Gjennom min erfaring som ansatt i barnehage og gjennom samtaler med mine kolleger, oppleves det fortsatt vanskelig å snakke om barns seksualitet med foreldrene. Ansatte gir også uttrykk for at de føler seg usikre. På bakgrunn av dette ønsker jeg meg mer kunnskap om hvilket synspunkt foreldre sitter med. Hvilken informasjon har foreldre om hvordan barnehagen jobber med dette, og hva ønsker de at deres barn skal få med seg fra oss i barnehagen. Gjennom denne forskningen håper jeg å hjelpe barnehageansatte og foreldre til å senke terskelen for å snakke om temaet barns seksualitet og forebygging av overgrep. På den måten kan jeg være med på å bryte ned tabuet og gjøre det vanskeligere å begå overgrep mot barna våre. Jeg har delt opp mitt datamateriale i kategorier og jeg vil først vise mine funn fra hver kategori. Etter å ha presentert funn vil jeg avslutte kategorien med å drøfte.

2.3 Bakgrunnsinformasjon

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) gjorde i 2013 en undersøkelse på forekomsten av vold og seksuelle overgrep i Norge, på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet (Thoresen, 2013). Undersøkelsen ble gjennomført med 2435 kvinner og 2029 menn i aldersgruppen 18-75 år. Noen funn som ble oppdaget var:

- 10,2 % av kvinnene og 3,5 % av mennene forteller om seksuell kontakt med en minst fem år eldre person før fylte 13 år
- 4 % kvinner og 1,5 % menn oppgir seksuell omgang før fylte 13 år. En av fire hadde aldri fortalt om det til noen
- Voldtekt og seksuell kontakt før 13 år ble hovedsakelig begått av personer som barna kjenner
- Å bli utsatt for vold eller overgrep i barndommen, øker sannsynligheten for å bli utsatt for vold eller overgrep som voksen (Thoresen, 2013).

Her kommer det frem at en av fire ikke har fortalt noen om overgrepet de har blitt utsatt for, selv om det i de fleste tilfeller begås av noen barnet kjenner. Dette viser at det fortsatt ligger mye arbeid foran oss med forebygging og med å gi barn kunnskap.

NKVTS rapport førte til at Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet kom med en tiltaksplan for forebygging (Regjeringen, 2014-2017). Tiltaksplanen *En god barndom varer livet ut* var først satt til tidsperioden 2014-2017 og inneholder 43 tiltak for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom i alderen 0-18 år. Flere departement som Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Kunnskapsdepartementet samt flere frivillige organisasjoner var med i samarbeidet om tiltaksplanen som baserer seg på tidligere arbeid med dette. Jeg vil komme tilbake til noen av tiltakene i denne planen, og også status pr i dag.

3.0 Teoretisk tilnærming og styringsdokumenter

3.1 Lovverk og politiske føringer

I barnehagens verdigrunnlag står det at vi gjennom den daglige og nære kontakten med barna skal vite hvordan vi kan forebygge og oppdage omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep (Rammeplan, 2017, s. 11). Dette punktet kom inn i rammeplan som følge av regjeringens

tiltaksplan *En god barndom varer livet ut*, som kommer med konkrete tiltak for å styrke kunnskapen i profesjonsutdanningene om vold og seksuelle overgrep.

Tiltak 36b: Sørg for å sikre at kunnskap om vold og seksuelle overgrep inngår og vektlegges i barnehage- og grunnskolelærerutdanningene. Dette beskrives nærmere i planen som at kunnskapen skal styrkes i alle relevante utdanninger, og må omfatte alle former for vold også seksuelle overgrep. Dette skal sikres gjennom mer fokus på arbeidet i grunnvidere- og etterutdanning til alle som kommer i kontakt med barn i sin jobb. Ansatte i barnehagen skal ha god kunnskap om hvordan mistanke kan avdekkes, avverges og håndteres.

Tiltak 38: Styrke kommuneansattes kompetanse i å samtale med barn. Fylkesmennene organiserer og administrerer kurs for relevante faggrupper i kommunene om å samtale med barn om vold og seksuelle overgrep (Regjeringen, 2014-2017).

Jeg har valgt å fremheve disse to tiltakene, som er mest relevant for min problemstilling. Disse viser konkret hva som var målet til regjeringen i tidsrommet 2014-2017. På grunnlag i tiltak 38, satte fylkesmennene i gang med kurs for ansatte i barnehage, skole, barnevern og helsetjenesten i 2014. Etter tre år ble tiltaksplanen videreført og trappet opp med regjeringens Opptappingsplan mot vold og overgrep (Det kongelige barne- og likestillingsdepartement, 2017-2021). Opptappingsplanen fastslår at kompetanse og kunnskap om vold og overgrep ikke er tilstrekkelig inkludert i vårt utdanningsløp (Det kongelige barne- og likestillingsdepartement, 2017-2021, s. 44). Videreføringen medfører at arbeidet fortsetter med kort- og langsiktige tiltak og strategier. Opptappingsplanen videreutvikler arbeidet i tiltaket til et nasjonalt opplæringsprogram og det har blant annet resultert i nettportalen «Jeg vet», utviklet av Salaby på oppdrag av Bufdir (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet).

Sortland kommune har utviklet prosjektet «Æ e mæ», et omfattende arbeid med forebygging av seksuelle overgrep. Prosjektet blir flittig brukt av alle 14 barnehager i Sortland, i tillegg til i skole og idrettslag. Dette prosjektet skal nå distribueres ut til andre regioner, kommuner og land (Sortland Kommune, 2015).

3.2 Forebygging

Helsedirektoratet beskriver begrepet forebygging fra to perspektiver. Det sykdomsforebyggende perspektivet beskrives som innsats eller tiltak for å hindre eller begrense skade, sykdom eller problemer. Det helsefremmende perspektivet brukes om innsats, tiltak og prosesser for å hjelpe folk til å selv bedre og bevare sin helse (Helsedirektoratet, 2013). Forebygging av seksuelle overgrep i barnehagen handler først og fremst om det

helsefremmende perspektivet. For å gjøre barn i best mulig stand til å bedre og bevare sin egen helse må de lære om trygghet og grenser i forhold til egen kropp.

Aasland (2014) sier at det blir helt feil å lære barn om seksuelle overgrep uten at de har kunnskap om seksualitet og de gode sidene ved den. Videre presiserer hun viktigheten av å snakke med barna kroppen, reproduksjon, grenser, forplantning og onani. Barna må lære de rette ordene på hele kroppen inkludert kjønnsorganene. Til dette finnes det flere bøker som kan hjelpe, for eksempel har Aasland og Rygg gitt ut boka «Jeg er meg! Min meg» (2009) og Friis har nylig kommet med boka «Barns seksuelle leker» (2019). Begge brukt i arbeidet med denne oppgaven.

Videre hevder Aasland at det viktigste arbeidet som gjøres i forebyggingen av seksuelle overgrep på barn er implementeringen av kunnskap og rett språk for å kunne kommunisere. Hvis barn har språket og er trygge på sine følelser om egen kropp, vil det bli lettere for dem å forhindre overgrep. Voksne kan lære dem å hyle, skrike og løpe vekk fra situasjoner. De kan gis trygghet til å protestere og ikke samarbeide, på grunnlag av at de vet hva som ikke er lov. Da hjelper det lite å si at de må passe seg for fremmede. De må heller få konkrete eksempler på hvordan et forsøk på en overgripssituasjon kan se ut. Overgripere vil ofte prøve å lokke barn med seg. Aasland påpeker viktigheten av at barna må få vite dette, sammen med kunnskap om hva de skal gjøre hvis de kommer ut for det. Si hva de skal passe seg for, og vær tydelig på at det finnes folk som kan være slemme mot barn (Aasland, 2014).

Dette arbeidet starter når barnet blir født og foreldrene blir kjent med det. Barn som vokser opp i trygge rammer opplever foreldre som snakker med det fra første stund, gir det omsorg og varme, og holder det så trygt de kan så lenge de kan. Men selv om de fleste foreldre ønsker å skjerme barnet sitt fra mange av verdens realiteter kan det ikke beskyttes fra alt. Friis skriver om å utstyre barnet med de verktøyene det trenger og at forebyggingen må starte når barnet begynner å bli kjent med kroppen sin. Ved å vente med dette tema til barna begynner i skolen, vil faren for at dette er flaut og privat være stor. Man kan også risikere at barna allerede har fått en del informasjon om tema fra jevnaldrende og fra nettet, som er feil (Friis, 2019).

Gjennom den daglige og nære kontakten med barna er barnehagen i en sentral posisjon til å kunne observere og motta informasjon om barnas omsorg- og livssituasjon.

Personalet skal ha et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, og vite hvordan dette kan forebygges og oppdages (Rammeplan, 2017, s. 11).

«Når du spør, må du våge å ta imot svaret!» (Aasland, 2014, s. 109). Aasland påpeker hvor viktig det er at barnehagepersonalet ikke bagatelliserer barnets ytringer og tar det på alvor. Personalet må tørre å stole på magefølelsen og være tøffe nok til å tro at det går overgripere blant oss. Barn som forteller om overgrep må trygges på at det har gjort rett i å fortelle, og den som møter barnet må være ærlig på hva som vil skje videre. Barn ser om voksne er utrygge og dette kan være med på å hindre dem i å spørre eller fortelle. Et barn som har vært utsatt for overgrep vil ikke henvende seg til en voksen som viser ubehag ved å snakke om seksualitet. Ved å sette ord på ting, som gode og vonde hemmeligheter åpnes det for at barn kan søke hjelp. Gi barnet tid hvis du har mistanke, spør og lytt. La barnet snakke når det selv ønsker og still åpne spørsmål. Pass på å gi informasjon om flere muligheter for å fortelle, kanskje finnes det noen andre barnet har en bedre relasjon og tillit til enn deg (Aasland, 2014).

Friis oppfordrer ansatte i barnehagen til å tenke på sin egen oppvekst. Hvordan lærte de om seksualitet, og hvordan fungerte dette for dem? De fleste vil synes at informasjonen var mangelfull og ønske mer for sine egne barn eller de barna de jobber med i barnehagen. Da må personalet øve på å lære barna om hele kroppen. De må bruke virkelige begrep som penis, vulva, skjede, pung osv. Dette kan være en god øvelse å starte med. Det kan være nyttig å øve seg på hverandre og gjøre dette språket hverdagslig, men likevel naturlig.

Barnehagepersonalet er i en utmerket posisjon til å gjøre noe med skammen og tabuet ved å snakke om seksuelle overgrep. De kan være med å bidra til at denne terskelen blir lavere, og dermed gjøre det vanskeligere for overgriperen. Noe av det som oppleves som en utfordring i dette arbeidet kan være folks holdninger og personlige meninger. Personalet må samles om en praksis de vil bruke i barnehagen og dette gjøres gjennom kunnskap. En god start til slikt arbeid kan være en foredragsholder. Erfaring viser at etter slike foredrag er alle enige om at dette er et viktig tema, men det skjer likevel ingen utvikling i arbeidet med forebygging. For å utvikle arbeidet er det derfor viktig at noen i barnehagen får ansvar for å følge opp og sette en progresjonsplan. Sett bort fra nærmeste familie er det er vi i barnehagen som er nærmest, og som er de barna har trygge relasjoner til. Sannsynligheten for at noen vil komme til oss er stor (Friis, 2019).

3.3 Foreldresamarbeid og tilknytning

I arbeidet med relasjonsbygging i barnehagen er vi avhengige av et godt foreldresamarbeid. Hjem og barnehage danner helheten i et lite barns liv og foreldrenes tillit til barnehagen er avgjørende for barnets utvikling og trivsel (Glaser, 2013). Det er i samspill med foreldrene og andre omsorgsgivere at barn opplever og blir kjent med seg selv. Om barnet opplever en trygg

eller utrygg tilknytning er avgjørende for dets utvikling. For å kunne regulere seg selv og sine følelser må de få uttrykke seg og bli møtt med forståelse og veiledning. Barn som kommer fra trygge hjem der de kan utforske og undre seg i samspill med nære omsorgspersoner får best mulig utvikling av hjernen, opplevelsen av seg selv og omverdenen. Grunnlaget for dette legges før barnet starter i barnehagen. Men barn som har trygg tilknytning hjemmefra vil ta med seg denne erfaringen videre til barnehagen og i relasjonsbyggingen med personalet der (Killen, 2012).

3.4 Seksuelle overgrep

Aasland beskriver begrepet seksuelle overgrep som når en autoritetsperson tvinger, lokker eller truer barn til å delta eller se på seksuell omgang, handling eller adferd. Det handler om å manipulere noen til å delta på noe de ikke vil, er moden nok for eller ikke er i stand til å forstå eller si nei til. Når noen begår overgrep mot et barn misbruker de sin makt til å involvere barnet i en seksuell handling som alltid er overgriperens ansvar. Seksuelle overgrep inkluderer all form for fysiske eller psykiske overgrep eller krenkelser (Aasland, 2014).

3.5 Barns seksualitet

«Seksualiteten er en del av en helhet, ikke noe isolert, og igjennom lek med seg selv og andre lærer barn mye om seg selv og andre» (Aasland, 2014, s. 99). Aasland følger opp dette med å forklare hvorfor barnehagepersonalet må observere barna i samspill med hverandre. Hun hevder at det er i frivillig lek mellom jevnaldrende at barn styrker sin seksuelle bevissthet, og personalet må vise aksept og rettlede barna slik at de lærer seg å sette grenser for hva de vil være med på og ikke. Friis (2019) sier at seksuell helse for barn handler om å forstå, akseptere og mestre sine egne følelser og være trygge på sin egen kropp (Friis, 2019).

Fra barn blir født vil de fleste oppleve nærhet, varme og omsorg. Det er også helt avhengig av at noen tar vare på det for å overleve. Aasland (2015) mener at barnet har seksualiteten i seg fra det blir født og at den utvikles i nært samspill med dem de har rundt seg og opplevelsene de gjør seg. Videre skriver hun at når barnet opplever overgrep og mishandling i oppveksten, er det stor sjanse for at de får store psykiske og fysiske lidelser også senere i livet. På den andre siden vil barn som får positive erfaringer og omsorgen de trenger utvikle en god selvfølelse og selvtillit i forhold til sin egen kropp, og trygghet med sin egen seksualitet. I sin bok *Barna og seksualiteten* (2015) deler Aasland erfaringer fra sitt arbeide med voksne som har hatt nære personer å snakke om seksualitet med i oppveksten. De forteller at de alltid har

hatt et uanstrengt forhold til seksualitet og følt det naturlig å snakke om. Dette viser tydelig hvor viktig det er å skape trygghet rundt det å snakke om seksualitet (Aasland, 2015).

4.0 Metode og etikk

4.1 Metode

Fremgangsmåten vi bruker for å finne den informasjonen vi ønsker kalles metode. Den sier noe om hvordan vi har skaffet til veie de data vi benytter. Vi deler metodene inn i kvalitative og kvantitative. *Kvalitativ metode* bruker vi for å innhente meninger og opplevelser som ikke kan måles eller tallfestes. Den kan beskrives som mer personlig. *Kvantitativ metode* kan gi oss målbare data i form av tall og statistikk (Dalland, 2012, ss. 113-114). Jeg valgte et delvis strukturert gruppeintervju som min kvalitative forskningsmetode. Jeg ønsket en atmosfære der informantene følte seg trygge på å dele erfaringer om et felles tema og utviklet en intervjuguide med utgangspunkt i problemstillingen. Se vedlegg 8.2. Guiden brukte jeg for å skissere hvilke emner som skulle diskuteres, men åpnet likevel opp for foreldrenes egne opplevelser og forståelse. (Bergsland & Jæger, 2015, ss. 71-72). Problemstillingen min ble til slutt: «Hvilke erfaringer har foreldre med barnehagepersonalets arbeid med forebygging av seksuelle overgrep». For å få belyst dette temaet måtte jeg høre fra foreldre med barn i barnehagen, og helst representert ved flere barnehager.

4.2 Valg av informanter

Jeg startet med å kontakte styrer i fire forskjellige barnehager fra mitt nærmiljø, og hadde et møte med alle sammen hvor jeg fortalte om problemstillingen min og hvorfor jeg ønsket foreldrenes perspektiv. Styrerne sendte ut min forespørsel til alle foreldre i sin barnehage og stilte seg også villige til å svare på spørsmål om noen hadde behov for mer informasjon. Se vedlegg 8.1. Åtte foreldre fra tre forskjellige barnehager meldte seg så frivillig direkte til meg. Syv mødre og en far. Jeg valgte bevisst å ikke spørre foreldre i barnehagen hvor jeg selv jobber. Dette fordi jeg ønsket relevant og generell informasjon fra flere barnehager i tillegg til at min rolle som ansatt ikke skulle påvirke deres uttalelser (Dalland, 2012, s. 115).

Man kan si at gruppen ble strategisk utvalgt med tanke på at jeg sendte ut en forespørsel til målgruppen i mitt nærmiljø, men ettersom bare åtte meldte seg ble det logisk å bruke de åtte. Hadde flere meldt seg kunne jeg vurdert mitt valg av informanter på en annen måte. Da ville jeg ha valgt å få høre fra fedre i tillegg til mødre, og jeg skulle også gjerne hørt fra foreldre som er skeptiske eller negative til å jobbe med forebygging av seksuelle overgrep i

barnehagen. Gjennomføringen ble imidlertid med bare fire mødre. Dette handler om logistikk og at det skulle passe for de fleste. Fem skulle delta, men en meldte frafall samme dag. Dette førte også til at jeg mistet en fars perspektiv i informasjonen dessverre. Jeg skulle gjerne sett om far hadde hatt samme syn på arbeidet med forebygging som mødrene, men tiden gjorde at jeg måtte kutte det ut. Jeg kommer nok likevel til å snakke med fedre jeg kjenner for å høre deres side, men da blir det for min egen interesses del. Jeg planla i utgangspunktet å gjennomføre et intervju til med de resterende, men etter det første vurderte jeg det til at jeg hadde nok data.

4.3 Metodekritikk

Begrepet reliabilitet kan knyttes til troverdighet. Ettersom informantene meldte seg selv til denne forskningen vil man naturlig kunne anta at innsamlingsstrategien innehar reliabilitet. Informantene føler tillit til situasjonen og det å sitte i en gruppe og snakke om barns seksualitet. De uttrykker at de har gjort seg opp egne tanker og erfaringer på forhånd om tema. Ved å bruke en assistent til å notere, og sammen med henne gå igjennom materialet rett etter intervjuet har jeg prøvd å bevare materialets kjerne og dermed også troverdigheten i opplysningene på best mulig måte. Gjennom min nærhet til feltet og underbyggende teori fra lovverk og politiske føringer, mener jeg at validiteten i forskningen god. Selv om jeg har få informanter, er deres erfaringer fra forskjellige institusjoner og fenomenet som undersøkes fremstår som likt og overførbart. Materialet løfter frem de antagelsene jeg har angående praksis i barnehagen, om tema forebygging av seksuelle overgrep. Dette gjør forskningen relevant for de spørsmålene jeg ønsker svar på (Thagaard 2001, Larsen 2007 og Dalland 2012, i Bergsland & Jæger, 2015).

Jeg hadde med meg en venninne som kunne skrive notater for meg under intervjuet. Hun er også pedagog, men jobber i ungdomsskolen. Det var viktig for meg å kunne fokusere fullt på mine informanter og det de sa. Dette var til stor hjelp, da jeg følte på et stort engasjement under intervjuet. Jeg som forsker har som oppgave å forholde meg objektiv og til å gjøre mitt beste for å ikke påvirke informantenes uttrykk (Dalen, 2011). Dette krevde mye konsentrasjon fra meg og det var derfor en fordel å ikke skrive selv. Likevel ser jeg utfordringen med å gjøre det slik. Fordi min assistent og jeg har helt forskjellig utgangspunkt og interesse i dataene som kom frem, blir også hennes notater annerledes enn om jeg skulle skrevet de selv. Hun har ingen forutsetning for å vite hva jeg syntes var spesielt interessant og hva jeg ville lagt vekt på. På denne måten blir noe informasjon borte underveis, selv om vi gikk igjennom alt rett etterpå. Med så mye informasjon og inntrykk, er det umulig å huske alt som blir sagt.

4.4 Barnehagens perspektiv

Etter å ha analysert intervjuet med mine informanter fikk jeg behov for å også se litt på barnehagens perspektiv. Jeg tolker det slik at foreldre og barnehagepersonalet er like opptatt av temaet forebygging av seksuelle overgrep og at alle ønsker dette mer frem og opp i barnehagen. Likevel virker det som vi sitter på hvert vårt sted og ingen tørr ta initiativet til å starte en dialog. For å få mer informasjon om dette søkte jeg tillatelse hos min teamleder til å spørre de pedagogiske lederne noen spørsmål på deres neste møte. Hun tok forespørselen videre og informerte de andre om oppgaven. Alle samtykket til at jeg kunne delta. Tilstede var teamleder og fire pedagogiske ledere, alle damer. Siden jeg hadde bedt om en kort stund på deres møte, ble jeg preget av tidspress underveis. Jeg syns likevel jeg fikk innblikk i deres ståsted og deres oppfatninger rundt problemstillingen. Jeg velger å skrive litt om dette i oppgaven da jeg finner denne informasjonen viktig for barnehagens videre arbeid, og derfor også for min begrunnelse av problemstilling. Dette vil jeg komme nærmere tilbake til i drøftingsdelen.

4.5 Intervjuet

Jeg intervjuet fire mødre, Trine, Lise, Maren og Kari. De hadde barn i tre forskjellige barnehager og noen av mødrene hadde også erfaringer fra tidligere barnehager. Navnene er fiktive og jeg vil heretter referere til gruppen som mine informanter.

Jeg startet intervjuet med en case som omhandlet barns lek med seksualitet i barnehagen og valgte med vilje en tankevekker for å sette de rett inn i modus.

På Vepsebolet er det et lite kott som blir brukt som puterom/kosekrok. Rommet kalles musehullet. Dette er et veldig populært rom som barna gjerne vil leke på. De leker «heks og baby». En dag kom en ansatt for å si til barna at det snart var mat. Hun banket på og åpnet forsiktig døren. Fire forskrekkede barn så på henne som de ventet på å få kjeft. Ett av barna, en gutt, lå i midten av de andre med toalettpapir bandasjert rundt tissen. Den voksne sa at det snart var mat og at det var helt ok at de lekte slik de gjorde, men de måtte være forsiktige med å putte ting inn i tissen eller rompa, fordi det kunne være vondt. På vei ut for å vaske hender kom gutten som hadde vært bandasjert. Han hadde med seg en blyant og spurte om det var veldig farlig å putte den bare litt inn i rumpehullet. Den voksne svarte at det var det ikke, men hvis barnet det ble gjort på sa stopp, måtte de høre på det. Gutten pustet lettet ut og gikk for å vaske hender (Skarpsno, 2013, ss. 32-33).

Informantene reagerte forskjellig og noen ganske sterkt. Dette virket forløsende på samtalen, og det var det som var hensikten min med en slik konkret case. De kom fort i gang og gjennom felles refleksjoner og samtale klarte de å samle seg og se annerledes på situasjonen enn utgangspunktet. Det å få tid til å reflektere og tenke er viktig for informantene som individer, men også for gruppa og dens dynamikk. Deres samtale skapte engasjement og ivrige diskusjoner. Jeg opplevde det som at det utviklet seg en sterk samhørighet i gruppa og at deres verdier, forutsetninger og erfaringer var ganske like. Deres felles interesse til forebygging gjorde at samtalen fløt lett og at de reflekterte og støttet hverandre godt (Nordland, 2008).

Etter bråstarten med denne casen gikk samtalen lett. Jeg spurte de overordnede spørsmålene om hvilken informasjon de hadde mottatt fra barnehagen og hvilken kunnskap de hadde om barns seksualitet, men behøvde sjelden å komme med noen oppfølgingsspørsmål da de svarte på de underveis i diskusjonen. Vi kom også innpå ting jeg ikke hadde spurt om, men som skapte interessante refleksjoner.

4.6 Min rolle som forsker

Jeg var bevisst på min egen rolle som engasjert mor, barnehageansatt og student med en brennende interesse for barns seksualitet og forebygging av overgrep. I denne situasjonen var min rolle derimot forsker og jeg måtte være fokusert for at min førforståelse ikke skulle påvirke informantenes uttrykk. Min oppgave er å forske på foreldrenes synspunkter om temaet forebygging, og selv om jeg satt på mye informasjon om de spørsmålene jeg stilte og kunnskap om temaet måtte jeg nullstille meg. I en intervjusituasjon er den viktigste oppgaven som forsker å lytte og vise interesser for det informantene forteller. Jeg var imøtekommende med blick, kroppsspråk og oppfølgingskommentarer. Jeg passet også på å gi informantene og gruppen i sin helhet tid til å diskutere og reflektere seg imellom. Dette var nødvendig for at informantene skal kunne komme med sine ytringer og utsagn, som igjen ble til mitt forskningsmateriale (Dalen, 2011).

4.7 Analyse av forskningsmateriale

Etter intervjuet gikk jeg og min assistent gjennom materialet sammen. Dette for å sikre at vi ikke glemte viktig informasjon og for å få skrevet ned mest mulig data. Vi passet på å få skrevet ned direkte sitat ordrett. Neste dag skrev jeg notatene om til tekst og sorterte etter spørsmål jeg hadde i intervjuguiden. Ved å klargjøre datamaterialet får man lettere oversikt ved analysen, som dreier seg om å redusere datamengde, skape orden, struktur og mening

(Bergsland & Jæger, 2015). Etterpå kodet jeg materialet for å tak på essensen og se hva dataene handlet om. På denne måten kunne jeg sette opp kategorier og oppnå en overordnet forståelse av svaret på problemstillingen. Videre koblet jeg datamateriale opp mot relevant teori og egne tankeprosesser gjennom drøfting (Dalen, 2011).

4.8 Etikk

Som forsker er hvordan man behandler personopplysninger viktig. Vi er avhengige av tillit fra informantene for å lære om deres kunnskap og erfaringer, og den tilliten skapes gjennom måten vi ivaretar dem på. I tillegg til å følge reglene for personvern må vi også tenke på etikk og utfordringer for håndtering av materialet. Loven sier at ingen skal bli krenket og man er pålagt å gi informantene informasjon om anonymitet, behandling av data og hva man skal bruke dataene til. Informantene må også informeres om sin mulighet til å trekke seg fra studien når de selv måtte ønske. Jeg har gitt mine informanter fiktive navn både i notater og i oppgaven, og har vært bevisst på å behandle deres informasjon med respekt ved å gjengi det de har sagt korrekt. Alle mine informanter fikk utdelt og lest samtykkeskjema, som de skrev under på før vi startet (Bergsland & Jæger, 2015).

5.0 Funn og drøfting

5.1 Foreldres bevissthet og kunnskap om barns seksualitet.

For å belyse problemstillingen om hvilke erfaringer foreldre har med barnehagepersonalets arbeid med forebygging av seksuelle overgrep, ville jeg høre foreldrenes utgangspunkt i forhold til tema. Jeg spurte derfor informantene om hvilken kunnskap de har om barns seksualitet. Informantene synes dette er et stort spørsmål. De startet med å si at de har lite eller ingen kunnskap om dette. Underveis i praten viser det seg likevel at de har mer enn de tror. Ei i gruppa er helsesøster og hun har litt kunnskap fra sin utdanning. Hun sier også at hun har en i familien som har blitt seksuelt misbrukt og har derfor tilegnet seg en del kunnskap gjennom denne personen. Som helsesøster etterlyser hun økt kompetanse og forteller at de blir sjelden spurt til råds om barns seksualitet i jobben. Når dette forekommer er det i forbindelse med en utfordring foreldrene synes er vanskelig, som overstimulering eller fordi foreldre opplever deres barns oppførsel som unormal. En av mødrene leste seg opp på temaet når hun ble mor, fordi hun ville være best mulig forberedt. Hun forteller at for henne var det viktig å ha noen redskaper hun kunne bruke og at hun ikke skulle stå uten svar, den dag spørsmålene kom. Hun synes ikke hun har nok kunnskap på området og ønsker seg mer. De to andre informantene i gruppa uttrykker at de har lite kunnskap gjennom sin utdanning eller sitt yrke,

og det de vet har de fått gjennom media og allmennkunnskap. Ingen av informantene har fått kunnskap og lærdom om seksualitet fra sine foreldre, da de var barn. De forteller likevel at de prøver å snakke med sine barn om dette på en måte som gjør det naturlig og hverdagslig, men de synes det kan være vanskelig å finne de rette ordene og er usikre på om informasjonen de gir er tilstrekkelig.

Drøfting

Når jeg starter intervjuet med spørsmålet om deres kunnskap, ser jeg tydelig at informantene blir tankefulle og utrygge. Jeg tolker dette som at min bruk av ordet «kunnskap» skaper assosiasjoner til teori og litteratur. Underveis viser det seg at alle har litt kunnskap gjennom utdanningen sin, alle har erfaringer med egne barn, alle har snakket om barns seksualitet med sin partner og alle har sett og hørt mye gjennom media og i hverdagslivet generelt. Noen har også deltatt på foredrag om barns seksualitet med Margrete Wiede Aasland. Det virker som at informantene selv synes de vet for lite eller at de ikke føler seg trygge nok på sin egen viten. Dette kan oppfattes som at foreldre ikke er bevisst sin egen kunnskap, og at de i dette tilfellet kompliserer begrepet «barns seksualitet». Ved at vi snakker om barns seksualitet i gruppa viser det seg at informantene vet mye, de har bare ikke satt det i sammenheng med begrepet kunnskap. Dette har trolig også sammenheng med at det er en uvant situasjon, og at det er unaturlig å snakke så åpent om det. Det handler likevel om allmenn viten og ting man fanger opp, eller hvilke følelser man selv har i situasjoner de kommer opp i. Foreldre som ser på forebygging av seksuelle overgrep som viktig, har ofte gjort seg opp tanker om hvordan de snakker med barna og hvordan de reagerer. Det som skaper utrygghet ser ut til å handle om deres tillit til seg selv. De er usikre på om det de gjør er nok og om det er riktig.

For å bidra til at barn blir mer selvbevisste hevder Aasland (2014) at du kan snakke med barn fra tre-fireårsalderen om hvem de er og hva de liker med sin egen kropp. Det er en fin øvelse at barnet tegner seg selv og at voksne og barn sammen navngir kroppsdelen. Hun mener også at man bør snakke om hvor barnet kommer fra. Fortell dem med ord at penis skal inn i vagina og at dette er noe de voksne liker å gjøre. Dette er også en fin overgang for å lære barnet å si stopp eller nei, når det er noe de ikke ønsker å være med på. Ved å snakke med dem, lærer vi dem at de kan snakke med oss om de lurer på noe (Aasland, 2014). Informantene i mitt intervju er bevisste på viktigheten av denne typen kommunikasjon og de har fokus på det. Det er ingen tvil om at disse mødrene er godt kjent med sine barns behov for omsorg, varme og nærhet. De ser også behovet for å bli trygg på egen kropp for å utvikle en god selvfølelse og for å kunne sette grenser for seg selv. De lærer barna språk, de rette ordene og anerkjenner

barnas følelser og undring om sin egen kropp. Selv om ingen av dem hadde noen erfaring med det fra sin egen oppvekst.

«Jeg ser at behovet for privatliv blir større og prøver derfor å gi min sønn tid alene når han dusjer og når han er på rommet sitt» - *Kari*.

Kari forteller at hennes sønn kunne sitte å ta på tissen sin i stua selv om de hadde besøk. De pratet med han om det og forsikret han om at dette var greit, men at det var noe han kunne gjøre når han var alene for eksempel på rommet sitt. Samtidig presiserer hun at de har begynt å gi han mer privatliv på rommet og på badet. Dette viser at hun har kunnskap om barns seksualitet og at hun viser barnet sitt respekt og trygghet rundt dette. Det var tydelig at dette var noe hun ikke hadde tenkt på, men gjennom denne samtalen fikk hun reflektere over egne handlinger og se selv at hun allerede gjør mye i forhold til bevissthet og forebygging. Ved å vise forståelse for barnets handling og samtidig gi det veiledning på når og hvor dette er greit, er vi med på å akseptere og vise at dette er en del av sosialiseringprosessen (Aasland, 2014).

5.2 Tilknytning og relasjoner

Det handler om tilknytning og relasjoner. Samfunnets utvikling har gjort det slik at flere barn går i barnehagen enn før, og de starter tidligere. Dagene deres er en lange, ofte lengre enn foreldrene sine. Personalets relasjonskompetanse er derfor essensielt for barnets utvikling innenfor samspill og tilknytning. Et kjent begrep i tilknytningsteorien er mentaliseringsevnen. Den omhandler evnen til å forstå og uttrykke seg ved hjelp av språk. Omsorgspersoner anerkjenner barnets behov, ønsker, følelser og hensikter og formidler dette tilbake. Trygg tilknytning er grunnleggende i dette samspillet. En av informantene forteller at hun har stor tillit til barnehagen og personalet der. Hun blir stadig overrasket over hvor godt de ansatte ser og kjenner hennes barn, og hun har tro på at kompetansen til å takle eventuelle utfordringer eller bekymringer omkring seksualitet er tilstede. Dette underbygger Killens (2012) teori om at barn som opplever trygg tilknytning i hjemmet, tar med seg denne kompetansen og tryggheten også når de bygger relasjoner til omsorgspersoner i barnehagen. På den andre siden viser det seg at barn fra hjem med omsorgssvikt kan bedre sin utvikling med å ha trygg tilknytning utenfor familien. Dette betegnes som kompenserende tilknytning. Hvis personalet har god kunnskap og arbeider aktivt og bevisst med dette, vil tilknytningen til profesjonelle omsorgsgivere kunne kompensere for utrygg tilknytning med foreldrene (van IJzendoorn og Tavecchio 1987, Johannessen 2010 og Hagstrøm 2010 i Killen, 2012).

5.3 Barnehagens arbeid med forebygging av seksuelle overgrep

Ingen av informantene har mottatt informasjon om hvordan barnehagen jobber med forebygging av seksuelle overgrep. En av informantene har i en foreldresamtale fått informasjon om at de jobber med røde og grønne tanker og gode og vonde hemmeligheter, men utover dette har det ikke vært noe. En av de andre har fått informasjon fra pedagogisk leder om at de jobber med barnas intimsoner på avdelingen, og at de lærer barna å sette grenser for om de vil ha klem og når.

Et spesielt interessant funn var at samtlige i gruppa under omvisning i barnehagen hadde fått en kommentar på at stellerom/toalett var åpent eller hadde vindu på døra. Dette ble sagt uten å si noe om hvorfor. En av informantene fortalte at hun reagerte da hun fikk denne kommentaren.

«Hvorfor sa hun det? Hadde det skjedd noe i barnehagen? Jeg ble mer mistenksom ved at hun sa det, enn hvis hun ikke hadde sagt noe om det». *Trine, mor.*

En felles oppfatning blant mødrene var at ved å komme med en slik uttalelse uten å sette det i en sammenheng, ble veldig rart. De skjønnte at den som kom med uttalelsen sa det for å betrygge dem på at deres barn ble ivaretatt i stellesituasjon, men synes at det kunne vært sagt på en annen måte og kanskje i en situasjon.

5.4 Etterspørsel fra foreldrene

Jeg spør gruppen om noen av de har etterspurt informasjon om forebygging fra barnehagen, og det har ingen av dem. En informant sier at hun tenkte på det etter et foredrag hun deltok på med Margrete Wiede Aasland, men tiden gikk og hun glemte det. Hun sier også at hun synes det er vanskelig å finne rette tidspunkt å spørre på, da hente og leverings-situasjonen som regel er ganske hektisk og masete. Også i foreldresamtaler føler foreldrene at tiden er knapp og at dette ikke blir satt på agendaen fra barnehagen. En av de andre informantene presiserer at man alltid kan spørre om å få snakke med barnets primærkontakt og sette av tid til det, men heller ikke hun har gjort det. De er enige om at terskelen er høyere enn den burde være for å ta opp dette. De gjør seg tanker om hva personalet vil tenke om de etterspør. Vil de tro at noe har skjedd i deres familie eller synes det er mistenkelig.

Informantene uttrykker at det kunne vært lettere å etterspørre hvis det fantes en naturlig åpning for det, som ved at det ble nevnt på en foreldresamtale at barnehagen har fokus på arbeide med forebygging. De sier også at terskelen ville vært lavere for å ta opp spørsmål og

eventuelle bekymringer med personalet hvis temaet hadde vært tatt opp tidligere fra barnehagen. De løfter frem sin egen usikkerhet i forhold til å ta opp barns seksualitet, og at personalets trygghet og åpenhet er avgjørende i dette samarbeidet.

«Jeg skulle ønske det var mer åpenhet rundt dette arbeidet, slik at vi som foreldre kunne bruke barnehagens arbeide som en ressurs, og at vi kunne jobbe på samme måte hjemme» *Mor.*

Drøfting

Ved å analysere funnene om informasjon angående temaet forebygging av seksuelle overgrep, kommer det frem at den er liten eller ikke-eksisterende i de barnehagene som her er representert. I hvert fall når vi ser på informasjonen som er formidlet til foreldrene. Så selv om barnehageansatte er bevisste på viktigheten av denne forebyggingen og ofte snakker om temaet seksualitet på personalmøter, kurs og foredrag blir det ikke kommunisert videre ut til foreldre. Det kan virke som at tabuet fortsatt er tilstede og at arbeidet derfor stopper opp. Befolkningens holdninger og kunnskap om overgrep kan påvirke i hvilken grad den forekommer, og ved at temaet blir snakket om i offentligheten vil det kunne hjelpe overgrepsutsatte til å søke hjelp. I Opptappingsplanen mot vold og overgrep bevilger regjeringen 2 millioner kroner til informasjonstiltak om vold og overgrep og håper dette kan være med på å fjerne voldsutsattes ansvarsfølelse, skyld og skam. Midlene skal bidra til å øke kunnskapen om vold i befolkningen, eller til informasjonstiltak til særlig risikoutsatte grupper (Det kongelige barne- og likestillingsdepartement, 2017-2021). Eneste måte å fjerne tabuet om barn og seksualitet på er å normalisere og ufarliggjøre det å snakke om det.

Når vi ser på regjeringens tiltaksplan *En god barndom varer livet ut*, tiltak 36b og 38, står det klart at kompetansen på forebygging av seksuelle overgrep skal styrkes hos alle som jobber med barn. Dette gjelder både i utdanningsløp og til kommuneansatte. Likevel opplever mange foreldre at utsagn blir tatt ut av kontekst og er med på å skape mistanke, i motsetning til å trygge foreldrene på arbeidet med forebygging i barnehagen. I analysen over ser vi at alle informantene har erfaring med utsagn som oppleves upassende i forbindelse med omvisning i barnehagen. Det sies av ansatte i en bisetning at do- eller stellesituasjon er åpen eller med innsyn, uten at det settes i sammenheng med en logisk begrunnelse. Jeg tør påstå at dette handler om utrygghet hos ansatte, i tillegg til mangel på informasjon. I opptappingsplanen står det i punkt 3.4 *Forebygging i barnehagen*, at regjeringen vurderer utformingen av barnehagebygg for å redusere overgrep begått av ansatte. De ønsker større innsynsmuligheter i for eksempel stellesituasjon. Derfor vil de revidere og gi ut *Veileder for utarbeidelse av plan*

for krisehåndtering. Mistanke om ansattes seksuelle overgrep mot barn, på nytt (Det kongelige barne- og likestillingsdepartement, 2017-2021). Dette kan være grunnlaget for de ansattes utsagn, og gjennom økt kompetanse vil de trolig kunne legge frem dette til foreldrene på en mer forklarende og trygg måte. Planen sier også at for å sikre god nok kompetanse, må temaet inn i grunn- videre og etterutdanning til alle relevante yrkesgrupper.

Både Friis (2019) og Aasland (2014) skriver om viktigheten av å øve på å snakke om temaet og til å gjøre det hverdagslig både for personalet, foreldre og barna. Det er ikke unaturlig å tenke at flere barn har opplevelser med voksne som synes dette temaet er ubehagelig, og styrer derfor unna spørsmålene. Det at voksne finner temaet ubehagelig kan bunne i flere ting. Ofte har vi lite erfaring med å snakke om seksualitet fra vår oppvekst. Det kan også medfølge tanker om at dette er skam eller synd. Ved at vi ikke selv ble møtt på våre undringer som barn, vil vi også ha problemer med å møte barnet i dag. Det kan også handle om religion, kultur eller egne holdninger (Aasland, 2014). For å styrke kompetansen til personalet i barnehagen er det kanskje ikke nok å ha kurs og foredrag. Vi må ha en plan på fremgang og progresjon også. Temaet må settes på agendaen i alle barnehager, og personalet må øve og jobbe med dette kontinuerlig for å komme til et sted hvor det blir hverdagslig og naturlig å snakke om barns seksualitet.

Foreldrene forteller at i foreldresamtaler snakkes det ofte om planer som språkpakken og beste praksis. Barnehagen fokuserer på at barnet utvikler seg slik det skal og observerer og dokumenterer om de finner avvik eller utfordringer. I for eksempel TRAS, som mange barnehager bruker som et hjelpemiddel i observasjon, dokumenteres det om barnet kan fargene eller plasseringsord osv. og hvilket nivå de er på i forhold til sin alder. Det er etter min viten, ingen tester som spør om barnet kan sette grenser for seg selv og sin egen kropp. De fleste barnehager jobber utfra en årsplan eller et årshjul hvor det står hva de skal igjennom i løpet av et barnehageår. Barna skal lære om måltid, påkledning, årstider og høytidsdager. Det er også avsatt tid i årsplan til å jobbe med kroppen. Her er det nok veldig individuelt hva ansatte gjør når barn lærer om kroppen. Noen snakker om kosthold og hygiene, noen tegner kroppen og snakker om hva kroppsdelene heter. Men det finnes ingen konkrete målinger som gir informasjon om barnet kan det de trenger om kroppen for å kunne sette egne grenser, eller om barnet vet at voksne ikke har lov å ta de på tissen.

5.5 Hvordan senke terskelen

Fra første dag i barnehagen legges det et grunnlag for samarbeid med foreldrene. I en oppstarts- eller foreldresamtale etableres det et forhold og en felles plattform for å dele gleder, bekymringer og utfordringer som oppstår mens barnet går i barnehagen. Barnehagen er avhengige av informasjon om barnets hverdag fra foreldrene og de er avhengige av tilbakemeldinger fra barnehagen for å kunne samarbeide og jobbe sammen for barnets beste (Killen, 2012). Mine informanter diskuterer hvordan man kan fortelle om arbeidet med forebygging til foreldrene på en god og ufarlig måte, og de har en felles oppfatning om at dette kunne godt vært tatt opp i en slik samtale. Da vil terskelen for å ta opp eventuelle utfordringer som oppstår om seksualitet bli mye lavere. En av informantene sier at hun savner et slikt samarbeid med foreldrene for å lære mer om hva hun kan gjøre. Gjennom en åpen dialog kan barnehage og hjem ha felles fokus og bruke hverandre som ressurser for å sikre kunnskapen barnet får. Friis (2019) bekrefter viktigheten av denne dialogen, hvor barnehagen informerer foreldre om barns seksualitet, begrep de bruker og den seksuelle leken for å skape forståelse for sammenhengen med kunnskap og overgrep. Det at personalet i barnehagen snakker om tema, vil også kunne gjøre det enklere for foreldrene å snakke. Da vil man også finne ut hvor foreldrene står og hva de ønsker for sine barn. Alle er forskjellige og barnehagen må ta foreldrene på alvor og imøtekomme deres ønsker så godt det lar seg gjøre (Friis, 2019).

5.6 Barnehagens oppgave i forhold til forebygging.

Informantene er tydelige på at de ønsker fokus på forebygging av seksuelle overgrep i barnehagen. Terskelen blir lavere når temaet allerede har vært tatt opp, og hvis de vet at barnehagen har fokus og kunnskap om dette. De uttrykker også at de føler seg tryggere og mer motivert for å etterspørre dette i sine barnehager, etter denne samtalen. Jo tidligere arbeidet begynner, jo bedre. De ønsker at barnehagen skal lære barna deres om følelser og at alle følelser er lov. Samtidig må barna få undre seg, utforske og lære å uttrykke disse følelsene på en god måte. De vil at vi skal bruke korrekt språk og ikke pakke ting inn for barna. Ved å være ærlige og åpne om temaet seksualitet er barnehagen med på å skape trygghet for barna omkring egen kropp, og til å ha respekt for egne og andres grenser. De presiserer viktigheten av at barna lærer å sette grenser for seg selv og hva de vil være med på.

«La det være positivt og ikke kom med pekefingeren, la de undre seg uten å legge noen mistanke i det. Vi prøver å gjøre det til en del av hverdagen og snakker om seksualitet på samme måte som vi snakker om andre ting» - *Mor*.

En av informantene sier at de prøver å la temaet komme naturlig inn i hverdagssamtalen. De snakker om kropp og seksualitet på samme måte som de snakker om alt annet, selv om det kan føles unaturlig noen ganger. Hun ser viktigheten av å ufarliggjøre temaet og ønsker også at vi skal jobbe med det i barnehagen.

«Start så tidlig som mulig og snakk med barna» *Mor*.

En av de andre informantene jobber som lærer og hun forteller at hun benytter anledningen når barna kommer med uttalelser som angår seksualitet. Hun venter ikke til timeplanen sier de skal snakke om dette, men tar det der og da på barnets initiativ. Det synes hun fungerer fint på småtrinnet i skolen, og anbefaler det også til barnehagen og hjemmet.

Drøfting

Aasland (2015) hevder at voksne ikke skal vente til barn spør, for det er det ikke alle som gjør. Det kan være forskjellige grunner til at barnet ikke spør, kanskje de ikke lurere på noe, de vet svaret allerede eller kanskje det gruver seg for å spørre. Det avhenger av hvordan de eventuelt er blitt møtt på spørsmål om seksualitet tidligere. Uansett må barnehagepersonalet sikre at barnet har den kunnskapen det trenger. Selv om vi kan synes det er ubehagelig og vanskelig er dette vår oppgave, og den er viktig (Aasland, 2015).

Altså må personalet i barnehagen lære å stå i denne ubehageligheten de føler. De må som Friis skriver, øve på å snakke om seksualitet med barn og gjøre det naturlig for seg selv. Jeg har tro på fremgangsmåten der det jobbes praktisk med dette på arrangerte møtepunkt. Barnehagene bør ha en ansvarlig på dette området, som lager en plan og sørger for å gjennomføre og følge opp denne. Øvelse gjør mester, heter det. Og det vil også være grunnleggende i dette arbeidet. Ved at barnehagen setter et felles fokus og jobber kontinuerlig med forebygging av overgrep, vil personalet kunne øke sin egen og hverandres kompetanse og evne til å takle dette arbeidet på en god måte. Min forskning viser at foreldre har sterke meninger om viktigheten av dette arbeidet, og at de ønsker et samarbeid med barnehagen omkring dette. Neste skritt, og en god start vil være å bygge broer mellom foreldrene og de ansatte for å lage et felles utgangspunkt og en felles agenda for barna våre. Etter å ha snakket med både foreldre og barnehagepersonale ser jeg tydelig at det finnes et felles ønske om dette arbeidet, men det stopper opp i kommunikasjonen mellom disse to. Så enkelt, likevel så vanskelig. Dette vil ikke løse seg av seg selv, men barnehagen må ta det ansvaret som den er blitt tildelt og sette i gang for alvor. Det finnes mange muligheter til å få hjelp fra eksterne ressurser som jobber med dette, og flere hjelpemidler som kan brukes for å komme i gang. I tillegg til bøkene fra

Aasland og Friis, vil jeg fremheve og anbefale nettportalen «Jeg vet» på Salaby. Et flott hjelpemiddel for alle som jobber med barn og ungdom, med fokus på opplæring i voldsforebygging og livsmestring. Dette er en ny plattform og den er utviklet for å starte i barnehagen og til å kunne brukes gjennom hele oppveksten, til og med videregående skole. «Jeg vet» legger til rette for arbeid med barns kompetanse på vold og seksuelle overgrep. Du får kvalitetssikret støtte og veiledning gjennom prosessen fra forberedning og gjennomføring, til hva du gjør ved avdekking av overgrep (Bufdir, 2019). Denne plattformen kan fungere som et utgangspunkt for arbeidet med forebygging, men den avhenger av at personalet gjør seg kjent med ressursen og forbereder seg før det presenteres for barna. Det kan også være en ide og øve på dette sammen med andre kolleger og utfordre hverandre for å bli trygge. Det vil ikke være gunstig å sette barna i gang med denne plattformen uten å være tilstede, engasjert og kjent med hva som kommer. Ansatte med må være forberedt og våge både å spørre og svare, i samsvar med hva Aasland skriver om i boka «...si det til noen ...» (Aasland, 2014). Personalet skal ikke skremme barna, men gi dem kunnskap. Man forbereder barn på situasjoner som kan oppstå, på samme måte som når de lærer om trafikk. Dette betyr ikke de som jobber med barn går rundt og leter etter offer for overgrep, men at det forebygges.

5.7 Møte med pedagogiske ledere i barnehagen.

Jeg starter møte med å fortelle de kort om oppgaven min og at jeg ønsker deres synspunkt på hvordan de arbeider med forebygging og seksualitet i barnehagen. En av de pedagogiske lederne starter med å fortelle om sin måte å ta forebygging inn i barnehagehverdagen på. Hun passer på å bruke de korrekte begrepene når de snakker om kropp, hun snakker med barna om gode og vonde hemmeligheter og hva som er greit og ikke greit. Hun føler seg komfortabel med å snakke om seksualitet med barna og gi veiledning når det trengs. Det kommer likevel frem i samtalen at hun ikke har tatt dette inn i samlingsstund eller har hatt noen konkret plan på arbeidet, men brukt hverdagssituasjoner der det naturlig har kommet frem. De andre engasjerer seg også i samtalen og det kommer frem at ikke alle føler seg like komfortable med å snakke om seksualitet med barna. De opplever at det er individuelt og at det er store forskjeller innad i personalgruppa. Mange uttrykker at de føler på utilstrekkelighet og utrygghet. De er redde for å komme med vranglære og ønsker seg mer kunnskap og en mer konkret fremgangsmåte enn det som finnes i barnehagen i dag.

«Vi skulle hatt en pakke for dette også, på samme måte som vi har språkpakken» sier en av pedagogene. Alle er enige om at dette er noe de vil ha mer kunnskap om, og at de kunne

tenkt seg dette som et fokusområde der noen står ansvarlig for felles fokus og fremdrift i hele organisasjonen.

Jeg forteller dem om foreldreintervjuet og at foreldrene stilte seg positive til informasjon om hvordan vi jobber med forebygging i for eksempel en oppstartssamtale eller i et foreldremøte. Jeg spør om deres tanker angående dette. En av pedagogene forteller at hun ikke føler seg komfortabel med å si noe om dette til foreldrene når det ikke er nok fokus på det, og det ikke finnes en konkret arbeidsplan på forebygging av seksuelle overgrep i barnehagen. Hun sier videre at det arbeides med forebygging i barnehagen, men hun mener at om de skal gi spesifikk informasjon til foreldrene om at dette er noe det jobbes med, må det være mer omfattende enn det er nå. Det er ikke sånn at pedagogene ramser opp alt det andre det jobbes med kontinuerlig i hverdagen heller, men fokusområdene blir nevnt i diverse møtepunkt med foreldrene. Det er enighet i gruppen om at dette arbeidet er viktig, men også her handler det om tid og etterspørsel. Det er naturlig å snakke om det foreldrene viser interesse for i foreldresamtaler og tiden er ofte for knapp til å rekke alt der også.

En av pedagogene har fått spørsmål i en foreldresamtale en gang, om hvordan det ble arbeidet med forebygging i barnehagen. Hun svarer ærlig, at hun ble svar skyldig og ikke visste hva hun skulle svare på det.

Drøfting

De ansatte uttrykker i denne samtalen usikkerhet på egen kompetanse og dette underbygger behovet for en konkret tiltaksplan, som regjeringens «En god barndom varer livet ut» (Regjeringen, 2014-2017). Og ikke minst videreføringen av denne. For selv om denne tiltaksplanen ble iverksatt i 2014, opplever tilsynelatende barnehageansatte fortsatt utryggheter i sin kunnskap på dette området. Det kommer frem i oppfølgingsplanen at tiltakene fortsatt ikke er iverksatt i stor nok grad, hverken i utdanningsbildet eller ut i barnehagene. Informasjon om plattformen «Jeg vet» trenger også mer publisitet og integrering i oppvekstsektoren. Etter å ha hatt samtale med både foreldre og ansatte i barnehagen, har ingen hatt kjennskap til denne portalen på daværende tidspunkt. Som ansatt i barnehage de siste 10 år og barnehagelærerstudent de siste 4 år, kan jeg bekrefte at jeg ikke har fått noen informasjon om plattformen hverken på jobb eller på studiestedet. De pedagogiske lederne jeg snakket med, etterlyste et verktøy for å forenkle arbeidet med forebygging, sammen med en konkret plan. De etterlyser en pakke i likhet med språkpakken som det kan være lettere å jobbe utfra. «Jeg vet» er nettopp en slik type pakke. Den forteller steg for steg hvordan du kan

gjøre dette. Siden denne plattformen er såpass ny, finnes det forhåpentligvis en plan på hvordan den skal distribueres ut til barnehager og skoler innenfor en kort tidsramme. Informasjonen fra pedagogene viser også at temaet barns seksualitet ikke har blitt satt på dagsorden fra de som sitter over ledelsen i barnehagen. Barnehagene jobber hardt med å oppfylle alle krav som stilles gjennom rammeplan og utvalgte fokusområder, og det er naturlig at den tid og ressurser som finnes blir brukt til dette. I fagområdet Kropp, bevegelse, mat og helse står det at barnehagen skal bidra til at barna blir kjent med kroppen sin og utvikler bevissthet om egne og andres grenser. Barna skal bli trygge på egen kropp, bli kjent med egne følelser og få en positiv oppfatning av seg selv. Det er personalets oppgave å bidra til dette (Rammeplan, 2017). For øvrig gir både foreldre og ansatte i barnehagen uttrykk for at dette arbeidet ikke er tilstrekkelig, selv om det står skrevet i lovverket. Dette understreker viktigheten av å ha en grundig og konkret plan på arbeide med forebygging av overgrep i barnehagen.

Ved å se på problemstillingen også fra de pedagogiske ledernes perspektiv, kommer det tydelig frem at det ikke er mangel på interesse eller forståelse for viktigheten av arbeide med forebygging i barnehagen. Foreldrene ønsker at barnehagen setter mer fokus på dette arbeidet og de ansatte ønsker kunnskap og kompetanse for å kunne utføre det. Vi ser at begge parter har kunnskap på hva som trengs, men ønsker mer trygghet og sikkerhet på hvordan de skal forholde seg til eventuelle utfordringer og bekymringer. Barnehageansatte har et ansvar for å tilegne seg en slik kompetanse slik at de på best mulig måte skal kunne bistå både barna og foreldrene.

6.0 Avslutning

Min hensikt med denne oppgaven var å sette fokus på arbeidet med forebygging av seksuelle overgrep i barnehagen, og å tilegne meg kunnskap om foreldrenes synspunkt på dette arbeidet. Jeg har en opplevelse av at temaet og arbeidet med forebygging fortsatt er veldig vanskelig hos mange ansatte i barnehagen, og at de føler de har for liten kompetanse på dette området. Viktigheten av dette temaet fremheves ofte i media og likevel har jeg aldri opplevd spørsmål fra foreldre i barnehagen om arbeidet med dette. Jeg er selv mor til tre døtre og har aldri etterspurt dette i barnehage eller skole før nå. Jeg opplever at jeg fikk bekreftet mine antagelser om at det er for lite fokus på forebygging og seksualitet i barnehagen, og at dette fortsatt er vanskelig å snakke om. I min jobb som pedagogisk leder vil jeg ta med meg kunnskapen jeg har fått, og bruke den til å bli bedre på forebygging. Som foreldrene sa, så

ønsker de at barnehagepersonalet skal ta opp temaet på foreldremøter eller en oppstartssamtale i barnehagen. De ser at et slikt fokus vil hjelpe barna. Kanskje kan et samarbeid mellom barnehage og FAU være en del av starten? Arbeidet med oppgaven har gitt meg innsikt og et godt grunnlag for å fortsette. Jeg har blitt enda mer inspirert og motivert til å jobbe med dette viktige arbeidet.

7.0 Litteraturliste/ kildehenvisning

- Aasland, M. W. (2014). "*...si det til noen...*". Oslo: Cappelen Damm AS.
- Aasland, M. W. (2015). *Barna og seksualiteten*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Bergsland, M. D., & Jæger, H. (2015). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Cappelen Damm AS.
- Bufdir. (2019, April). *Salaby*. Hentet fra Jeg vet: <https://www.jegvet.no/>
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode- en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Det kongelige barne- og likestillingsdepartement. (2017-2021). *Opptrappingsplan mot vold og overgrep*. Hentet fra www.regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-12-s-20162017/id2517407/>
- Friis, P. (2019). *Barns seksuelle leker*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Glaser, V. (2013). *Foreldresamarbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Helsedirektoratet. (2013). *Forebygging.no*. Hentet fra <http://www.forebygging.no/Ordbok/F-K/Forebygging/>
- Killen, K. (2012). *Forebyggende arbeid i barnehagen. Samspill og tilknytning*. Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Nordland, E. (2008). *Gruppen som redskap for læring*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Rammeplan. (2017). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Utdanningsdirektoratet.
- Regjeringen. (2014-2017). *En god barndom varer livet ut*. Hentet fra [Regjeringen.no](http://www.regjeringen.no): https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/foa/bld_overgrep_web.pdf
- Skarpsno, H. E. (2013). *Barn og seksualitet*. Oslo: SEBU forlag, .

Sortland Kommune. (2015). *Forebygging av seksuelle overgrep*.

Thoresen, S. H. (2013). *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv*.

8.0 Vedlegg

8.1 Forespørsel til dere foreldre om hjelp til bacheloroppgave.

Rammeplan for barnehagen sier: «Gjennom den daglige og nære kontakten med barna er barnehagen i en sentral posisjon til å kunne observere og motta informasjon om barnas omsorg- og livssituasjon. Personalet skal ha et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, og vite hvordan dette kan forebygges og oppdages» (Rammeplan 2017).

Jeg er siste års student i barnehagelærerutdanning på Dronning Mauds Minne Høgskole og skal i den forbindelse skrive bacheloroppgave. Mitt tema er: «**Hvordan opplever foreldre og foresatte at det jobbes det med forebygging av seksuelle overgrep mot barn, i barnehagen?**». Dette er et aktuelt tema og vi hører stadig om viktigheten av dette arbeidet.

Jeg har i bacheloroppgaven valgt å snakke med dere foreldre for å høre deres perspektiv. Hensikten med oppgaven min vil bli å høre fra foreldre om hvilke tanker dere gjør dere, hvordan opplever dere at kommunikasjonen mellom dere og barnehagen er om dette temaet og hvorfor er det så vanskelig å snakke om?

Jeg vil gjennomføre gruppeintervju med 4-6 deltakere og trenger hjelp fra frivillige og engasjerte foreldre. Intervjuet vil selvfølgelig være fullstendig anonymisert i oppgaven og kun på et generelt grunnlag. Alle frivillige har til enhver tid muligheten til å trekke seg fra prosjektet.

Gjennomføringen vil foregå en ettermiddag/kveld i februar og vi vil bruke ca 1 time.

Mine veiledere ved Dronning Mauds Minne Høgskole er:

Karianne Franck, førsteamanuensis i pedagogikk.

Kristine Warhuus Smeby, førsteamanuensis i samfunnsfag.

Spørsmål angående oppgaven kan stilles direkte til meg på mail: grylien75@gmail.com eller tlf: 41255902.

Styrer i din barnehage vil også være behjelpelig om det føles naturlig.

Håper på hjelp fra dere 😊

Med vennlig hilsen Gry Lien Hopstad.

8.2 Intervjuguide

«Hvilke erfaringer har foreldre med barnehagepersonalets arbeid med forebygging av seksuelle overgrep?»

Case.

1.Hvilke tanker og kunnskap har dere om barns seksualitet?

Oppfølgingsspørsmål:

Hvor har dere informasjonen fra?

Snakker dere om tema hjemme?

Har dere brukt noen «hjelpemidler» som bøker, tv, dokumenter o.l?

2. Hvilken informasjon har dere mottatt fra barnehagen om dette tema?

3. Har dere etterspurt denne type informasjon?

Hvorfor/hvorfor ikke?

Hvordan snakker dere om tema seksualitet med barnehagens personal?

Har dere opplevd at dette har vært et tema på foreldremøte/samtale? Hvem tok opp tema i så fall?

4. Hva ønsker dere at deres barn skal få av lærdom innenfor dette tema?
5. Hva skal til for at dere kan snakke om dette med barnehagepersonalet?
6. Hvilke grenser tenker dere at man bør sette i samtalen med barnet?
-For eksempel?